

Pleegzorg in balans. Bestaanszekerheid voor kinderen

A.M. Weterings (red.)

Bespreking door Luk Robbroeckx

Pleegzorg in Nederland kan bogen op een traditie die ver teruggaat in de geschiedenis. De opeenstapeling van praktische kennis bood generaties pleegzorgwerkers voldoende houvast om vooral kinderen in opvoedingsnood een verantwoorde, alternatieve gezinsopvang te bieden. Naarmate wetten deze vorm van hulp reguleerden en de positie van pleegkinderen en pleegouders beschermden ten opzichte van de ouders, verwierf pleegzorg een plaats in de hulpverlening. Onder invloed van een groeiend inzicht in ontwikkelings- en opvoedingsprocessen nam het besef toe dat pleegzorg één van de moeilijkste vormen van hulpverlening is. De wens tot erkenning en professionalisering van pleegzorg klonk daarom steeds luider.

Met de invoering van de Wet op de Jeugdhulpverlening in 1989 werd voor het eerst een wettelijk kader geboden waarin pleegzorg naast de reeds bestaande vormen van hulpverlening een erkende plaats inneemt. Het kort daarop verschenen Rapport *Voorzien in pleegzorg* (1991) sloot hierop aan en gaf een blauwdruk voor professionalisering en verdere ontwikkeling. Het laatste decennium laat dan ook een snelle evolutie zien op het gebied van methodieontwikkeling ten behoeve van bijvoorbeeld selectie en voorbereiding van pleegouders, toewijzing van kinderen aan pleeggezinnen en begeleiding door pleeggezinbegeleiders. Waar het aan bleef ontbreken, was een geïntegreerde visie op pleegzorg van waaruit voor alle betrokkenen (ook de ouders) een plaatsing en verblijf in een pleeggezin kan worden verantwoord.

Het is de verdienste van Weterings geweest om een aantal auteurs samen te brengen die ieder vanuit de eigen professie op een zeer heldere wijze een bouwsteen aanleveren tot de vorming van een 'pedagogisch model voor beleid en begeleiding in de pleegzorg' (p. 167). Vertrekkend vanuit de onduidelijke positie die het pleegkind zelf ervaart wanneer het in een pleeggezin wordt geplaatst (Weterings), geeft vervolgens Verbraak het hulpverleningskader weer waar pleegzorg deel van uitmaakt. Pleegzorg is niet vrij toegankelijk en daarom neemt het Bureau Jeugdzorg een centrale positie in bij het doorverwijzen naar pleegzorg. Getallen over het aantal kinderen dat in een pleeggezin terecht komt, hetzij vrijwillig, hetzij justitieel, illustreren hoe omvangrijk pleegzorg is geworden en hoe noodzakelijk een beschreven differentiatie in verschillende vormen van pleegzorg is.

Quik-Schuijt behandelt als kinderrechter het wettelijk draagvlak en beschrijft op een overzichtelijke wijze de nieuwste ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van voogdij en gezag. Daarnaast attendeert zij op nog te verwachten ontwikkelingen rond vraaggerichte in plaats van aanbodgerichte hulp en de toenemende rol van de 'Rechten van het Kind'.

Een praktisch pedagogisch model voor pleegzorg vraagt om de behandeling van die ontwikkelingspsychologische aspecten van kinderen die hun groei naar volwassenheid tijdens het pleegzorgproces kenmerken. Singer tekent voor dit hoofdstuk, waarin zij op basis van internationale literatuur de bestaans(on-)zekerheid van deze kinderen analyseert. Het wordt de lezer duidelijk dat pleegzorg een zeer complexe hulpvorm is. Het belang van zekerheid voor het kind is fundamenteel

voor de op te bouwen hechting en te ontwikkelen loyaliteit naar anderen toe. Immers, hechting en loyaliteit bepalen in sterke mate de kans van ingroeien in een ander gezin en daardoor de kans op slagen van pleegzorg.

Weterings, Bakhuizen en Oppenoorth voegen elk in een apart hoofdstuk deze elementen toe aan het pedagogisch model in wording. Een uitgebalanceerde samenwerking tussen gezin, pleeggezin en pleegkind, nodig voor het welslagen van pleegzorg, vergt een systematische en afgewogen benadering door zowel de plaatsende instelling die het gezin begeleidt als door de Voorziening voor Pleegzorg die het pleeggezin ondersteunt.

De stapsgewijze benadering van de te nemen beslissingen rondom het plaatsen in een pleeggezin houdt rekening met leeftijd en ontstane hechting van het kind, wil of vermogen tot veranderen van de opvoeders en het te bereiken doel.

Geïllustreerd met een casus presenteert Weterings vervolgens het beoogde pedagogisch model voor een handelingsstrategie, bestaande uit vier stappen. Een analyse van de ouder-kind relatie in de thuissituatie (stap 1) moet de basis vormen voor de aard en de inhoud van de plaatsing op korte termijn (stap 2). De van tevoren vastgestelde termijn dwingt tot een besluit over de terugplaatsing. Deze geschiedt niet zonder begeleiding daarna (stap 3). Alleen na gebleken ongeschiktheid van de ouders volgt de heroverweging tot definitief verblijf in het pleeggezin (stap 4). Bij elke stap worden de pedagogische, psychologische en juridische overwegingen met betrekking tot het kind, de relatie met de ouders en pleegouders behandeld die de daarop volgende beslissing moeten staven. Aldus ontstaan als het ware duidelijke criteria voor het soort pleeggezinplaatsing dat men overweegt, voor het bepalen van het resultaat en het traject daarna: terugplaatsing in het gezin of verdere hulpverlening via pleegzorg of andere hulpvormen.

In het slothoofdstuk van Weterings en Bakhuizen wordt de handelingsstrategie uitgewerkt. Binnen elk van de vier beschreven stappen van het pedagogisch model dient via een proces van beoordelen van de situatie, vervolgens het vaststellen van de doelen, daarna het evalueren en ten slotte het besluiten, te worden gehandeld om elke plaatsing te verantwoorden en te begeleiden.

Ik kan dit boek met recht aanbevelen. Het is consistent en logisch opgebouwd, goed theoretisch onderbouwd en praktisch gericht. Eén beperking moet worden vermeld: het pedagogisch model voor beleid en begeleiding is duidelijk geënt op de praktijk van de justitiële plaatsing en niet op die van de vrijwillige plaatsing. Kinderbeschermingsmaatregelen leiden tot situaties waarin ouders gedwongen worden hun ouderrol te herdefiniëren. Sommigen slagen daarin, anderen blijven in een stadium van ontkenning en verzet steken, en een derde categorie ouders blijft onverschillig onder de genomen maatregel. In alle gevallen is een pedagogisch model voor beleid en begeleiding nodig om het kind (en de pleegouders) te beschermen én om hun relatie tot de ouders een realistisch perspectief te bieden. Dit is de grote waarde van dit boek. Of en hoe dit model ook van toepassing is wanneer kinderen vrijwillig worden geplaatst in een pleeggezin, blijkt minder duidelijk. Het wordt grotendeels aan de lezer overgelaten om daarin zelf zijn weg te vinden. Dit kan leiden tot individuele interpretaties van het model en daardoor tot afname van de systematiek, die juist met het model beoogd wordt. Jammer.

Hoe dit model te hanteren bij familie- en netwerkpleegzorg, hoe dit model te combineren met een diagnostisch besluitvormingsmodel bij intake en indicatiestelling, hoe in dit model de nieuwste visies omtrent pleegzorg als module in een zorgprogramma of als zorgarrangement te integreren, zijn vragen die niet beantwoord worden.

Het is de moeite waard om dit model te toetsen aan deze niet behandelde onderwerpen en nieuwe ontwikkelingen. *Pleegzorg in balans* biedt daar wel de mogelijkheden voor.

Genoeg impulsen om het model nu met nieuw empirisch onderzoek te onderbouwen. Dit boek en de pleegzorg verdienen een dergelijk vervolg.

© Pedagogiek, jaargang 20 nr. 4, december 2000, ISSN 1567-7109